

Samenvatting “Podium voor online democratie in Vlaardingen”

Bewoners nemen steeds meer het voortouw als het gaat om het initiëren van projecten en invloed in de lokale omgeving. Voorbeelden als het burgerinitiatief Federatie Broekpolder en de sociale wijkonderneming in Ambacht zijn initiatieven van bewoners in Vlaardingen die, los van een centrale gemeentelijke rol, invloed op de leefomgeving willen krijgen. Buiten deze projecten is er onder vele bewoners ook sprake van een wens om mee te denken over gemeentelijke besluiten.

Democratische vernieuwing hangt namelijk samen met initiatieven uit de samenleving. Er zijn hiervan diverse pleitbezorgers. David van Reybrouck roept in zijn boek “Tegen verkiezingen” bijvoorbeeld op om andere manieren van democratische betrokkenheid in te voeren. In Nederland hebben gerespecteerde bestuurders zich op enige wijze achter de democratische vernieuwing geschaard. Voorbeelden zijn: Herman Tjeenk Willink (voormalig vicepresident van de Raad van State), Johan Remkes (voorzitter Staatscommissie Parlementair Stelsel) en Job Cohen (oud-Thorbeckehoogleraar die in zijn afscheidscollege oproept tot meer democratische vernieuwing op wijk- en dorpsniveau).

Het lijkt zaak om ook als gemeentelijke organisatie aandacht te geven aan de manier waarop een samenwerkende overheid tot stand kan komen. Arwin van Buuren, hoogleraar bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit, heeft het over een ‘uitnodigende overheid’. In het kader van het behouden en versterken van het vertrouwen van bewoners in de taken van de gemeentelijke organisatie en de volksvertegenwoordiging, lijkt het belangrijk te zijn om blijvend nieuwe manieren te vinden om samen met bewoners besluiten voor de stad te kunnen nemen. Dit hangt goed samen met het motto ‘ramen en deuren open’, dat bij de gemeente Vlaardingen breed wordt uitgedragen.

Binnen deze context, en met als doel om nieuwe groepen bewoners te bereiken buiten traditionele participatievormen, heb ik de afgelopen weken in opdracht van Pieter Eikelenboom oriënterend onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van digitale democratie en participatie. Dit met als doel om in het kader van het gemeentelijk raadsprogramma en de participatieladder te komen tot een advies voor een aantal methoden. De volgende vraag staat in het adviesonderzoek centraal:

Welke drie methoden voor digitale burgerparticipatie passen het beste bij de uitvoering van het participatieproces en mogelijk ook in het kader van de Participatieladder uit het “Raadsprogramma 2018-2022”?

Theorie

De groei van digitale participatie bij overheden komt voornamelijk voort uit twee ontwikkelingen.

Ten eerste de groei van ICT in het dagelijks leven. Sinds de jaren '90 van de twintigste eeuw wordt digitale democratie als een welkome aanvulling beschouwd op democratische modellen bij overheden. Deze modellen zijn: de participatieve vorm (eigen initiatief van bewoners zelf staat centraal), deliberatieve vorm (publieke dialoog tussen overheid en bewoner vormt de focus) en de representatieve vorm (focus op de taken van de volksvertegenwoordiging).

Ten tweede de toename van sociale (politieke) bewegingen in Nederland en Europa die politiek-maatschappelijke veranderingen teweeg willen brengen. Dit om een meer transparante en eerlijke overheid na te streven. Deze bewegingen zijn ontevreden over de huidige politieke situaties en willen meer transparantie en controle over beslissingen die hen aangaan in het dagelijks leven. Digitale participatie is een van de middelen om dit vorm te geven.

Digitale participatie kan een middel zijn voor democratische vernieuwing en geeft bewoners de kans om op een tijd en plek naar keuze invloed te hebben op gemeentelijke agendapunten. Goede voorbeelden in Europa zijn in IJsland (Better Reykjavik), Madrid (Decide Madrid) en Parijs (Budget Participatif). In Nederland is er, vanuit de wens van het Ministerie van BZK, een Proeftuin digitale democratie opgezet waarin gemeenten van elkaar leren en kennis uitwisselen. Er zijn belangrijke voorwaarden verbonden aan het toepassen van dergelijke digitale methoden¹. Zo moet een methode aansluiten bij een beleidsagenda, moet duidelijk zijn wat het doel en traject van een werkwijze is en is de betrokkenheid van organisaties, bestuurders en ambtenaren essentieel.

¹ Zie bijvoorbeeld het werk van Iris Korthagen en Ira van Keulen: Online meebeslissen - Lessen uit onderzoek naar digitale burgerparticipatie voor het Europees Parlement. Den Haag, Rathenau Instituut, 2017.

Typen digitale participatie

Er zijn diverse vormen van digitale participatie te onderscheiden. Op bladzijde 3 zijn de diverse mogelijke methoden verdeeld naar de fasen van de participatieladder uit het raadsprogramma.

Methoden

Dit adviesonderzoek is uitgevoerd middels interviews met vier actorgroepen. Ten eerste zijn dit experts op het gebied van digitale democratie (o.a. van: het Ministerie van BZK, Netwerk Democratie, Movisie en het Rathenau Instituut). Ten tweede zijn gesprekken gevoerd met diverse ambtenaren van de gemeente Vlaardingen (o.a. van: communicatie, informatiemanagement, sociaal domein en de eerdere programmamanager participatie). Ten derde zijn interviews afgelegd met lokale stakeholders (o.a. van: Platform Ander Vlaardingen en Seniorenwelzijn). Ten slotte zijn gesprekken gevoerd met ambtenaren van de gemeente Amsterdam, Katwijk en Nijmegen.

Uitkomsten

De belangrijkste resultaten van de gesprekken zijn als volgt.

Interviews experts

- Begin klein met een digitale methode en leer van een experiment middels een ‘Living Lab’.
- Ambtenaren, bestuurders en lokale stakeholders moeten tot een gezamenlijke aanpak komen.
- Een gemeentelijk ‘vaandeldrager’, het liefst een bestuurder, is onontbeerlijk bij een methode.
- De keuze van een methode hangt af van de personele, financiële en technische capaciteit.

Interviews ambtenaren

- Een methode moet inclusief en representatief zijn met genoeg in te zetten tijd en budget.
- Leer van het ‘Burger meester’ traject: tijd, geld, draagvlak en aansluiting met beleidsagenda.
- Een methode moet zich richten op begrijpelijke onderwerpen (zoals: openbare ruimte).
- Een methode dient gebruiksvriendelijk te zijn, in de ‘cloud’, in een ‘community’ platform.

Interviews lokale stakeholders

- De nadruk moet bij een methode liggen op begrijpelijke onderwerpen op wijk- en buurtniveau.
- Bewoners moeten bij een methode een gevoel van eigenaarschap hebben over het traject.
- Een sterke nadruk moet blijven liggen op het contact tussen bewoners en ambtenaren.
- Kijk vooral naar wat je ‘aan kan’ als ambtenaar wanneer je een methode gebruikt.

Interviews praktijk bij andere gemeenten

- Hou rekening met het reguliere werkproces en ondersteuning van een ambtenaar en raadslid.
- Concretiseer een methode en start met klein onderwerpen zoals de herinrichting van een plein.
- Laat een digitale methode goed aansluiten op de bestaande beleidsagenda’s
- Hou een digitale methode laagdrempelig zodat zoveel mogelijk mensen kunnen deelnemen.
- De steun van een bestuurder is essentieel en bewoners dienen met hun idee ruimte te krijgen.

Conclusie en aanbevelingen

De gesprekken geven het voorlopige advies voor een van deze drie mogelijke methoden:

- **Digitale stadspeiling (Methode: Gemeentepeler):** een eerste methode is om, bij bestuurlijke stabiliteit, stadspeilingen te houden waarin de raadsleden de mening van volwassen bewoners raadplegen. Wellicht kan een participatietraject op wijk- en buurtniveau worden opgezet.
- **Co-creatie met mogelijke participatieve budgetten (Methode: Your Priorities of Argu):** een tweede werkwijze inventariseert op regelmatige basis de mening van bewoners op wijkniveau bij lopende beleidsprogramma’s (zoals: de ‘Toekomstvisie’) en concrete plekken.
- **‘Openbare ruimte platform’ (Methode: MijnWijkplan):** een derde methode is om een platform op het ruimtelijk domein op te bouwen. Daarbij gaat het om het informeren van bewoners over de gebiedsprojecten en anderzijds om het indienen van eigen ideeën.

